

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Svmmvla Casvvm Conscientiae De Sacramentis

Gretser, Jacob

Ingolstadii, 1611

De Sacramento Poenitentiae.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40295

nulli etiam veteri more casulam (ein *Wefgewande*) & alia olim in Miſſa uſurpari conſueta veſtimenta. Quo ſchemate & habitu in iſtis Lutheranorum *Catechiſmũ* & *Poſtillis* effinguntur, & conuiuatorib. ſuis diſtribuentes pinguntur Prædicantes cœnã coquẽtes ſeu parantes. In ſynodo Caluiniana Londinenſi cap. 24. mādatur, vt qui cœnatoribus cœnam apponit, ſit *decente cappa amictus*. At quaiſ nam hæc erit *cappa*, quæ hunc Miniſtrum quã maximè & decentiſſimè deceat? Verũ de hac re fuſè actum eſt in Muricibus Prædicantiſ cap. 17.

Quæritur XLIX. Vtrum cœna ſit danda ſub vtraque ſpecie. Hodie affirmant omnes Sectarij. Lutherus tam fuit hac in re varius & variabilis, vt Proteo mutabilitatis & inconfſtãtiæ palmam præripere voluiſſe videatur. Quade re verbum non addo. Legatur ſepticeps Lutherus Cochlæi, & Lutherus *Biformis* M. Conradi Andrea. Nec dubito, omnem illum, qui tantam in re grauiffima inconfſtãtiam accuratius cum animo ſuo perpenderit, miraturum, qui fiat, quòd adhuc exſtent, qui tali Vertumno aliquid fidei habeant.

DE SACRAMENTO PŒNITENTIAE.

 VÆRITVR I. Vtrum pœnitentia, ſeu, vt Nouatores ſæpius vocant, abſolutio ſit Sacramẽtum. Negat Lutherus in libro de Euchariftia ad Waldenſes, vbi duo duntaxat Sacramenta ſtatuit; vt & Philippus in Locis Argentorati excuſis Anno 1523.

Anti-

Antipharmacum.

LV THERVS non diu ante obitum, contra 32. articulos Louaniensium Num. 35. *Pœnitentiam cum virtute clauium absoluentium Sacramentum libenter confitemur. Habet enim promissionem, & fidem remissionis peccatorũ propter Christum.* Philippus quoque in locis posterioribus haud grauatè a bsolutionem in numerum Sacramentorum recipit.

Quæritur II, quæ sit notatio seu Etymologia Germanici vocabuli *Beichten*. Respondet Lutherus in Admonitione ad Francofordienses Anno 1533. Tom. 6. Ien. German. Vnd solchs gibt auch das alte tentsche Wort *Beicht*. (quod nimirum in confessione etiam fidei professio sit edenda, & Carechismus recitandus) Daher man die heilige Bischoffe nennet Confessores, *Beichter* / das ist *Bekenner* / denn *beichten* heist *bekennen* / wie auch im Gericht / das Wort noch in *Drung* ist / *Drücht*; vnd man sagt / das *sicht* er / das hat er *Bücht* etc. Vnd seind zwey vnderschiedlich s. in dem Wort *Besicht* / welche mit der zeit in ein s. verwandelt / vnd durch *Missbrauch* / *Beicht* / als mit einem s. gescriben / vnd geredt / wie viel andere Deutsche Wörter also verderbt sind. Darumb soll ein *Besichter* / oder *Bekenner* nicht alleine *Sünde* wissen zu erzehlen / sondern auch daher *auffsagen* / was er vom *Glauben* vnd *Christo* gelernt hat / vnd was dawider gethan heisse. Auff das sie solchs für den *Eltern* / *Schulmeistern* / *Pfarrhern* / also gewohnen zu *besichten* / vnd wo es *Noth* sein würde / auch für dem *Richter* *beichten* / vnd darüber *sterben* *kündten* / darumb auch S. Cyprianus die *Marterer* nennet *Confessores* / das ist / *Beichtiger*.

Anti-

Antipharmacum.

ORIGINATIO hæc, quod *Beichten* fit quasi *Beſüchten*, hoc est, *betennen*, *fateri*, ferri potest; sed non ideo hæc actio hoc nomen habet, quòd in confessione *Catechismus* fit recitandus, vt vult Lutherus; sed quia malè commissa hîc sunt patefacienda & confitenda. Hinc etiam in foro externo vocabulum *Drſicht* non niſi in criminalibus & maleficiis vſurpatur.

Quæritur III. Quis præceperit confessionem auricularem. Respondet Lutherus Tom. 1. Lat. Witeb. Hom. de confessione *Papam præcepisse, non Deum*. Auricularem confessionem, inquit Lutherus, *quæ fit coram sacerdote, Papa mandauit. Eam Deus non præcepit, verum Papa ad eam coëgit homines.* *Diſe Beicht hat der Papſt geſtreng geboten / vnd ein Nothſtall darauß gemacht / daß es zu erbarmen iſt.* *Hanc confessionem præcepit Papa, & in neceſſitatem vertit, adeo vt ſit commiſeratione digna:* inquit Lutherus, Tom. 1. Nouorum Operum Serm. de Confessione, qui & in Homilia de Confessione Tom. 1. Lat. Witeb. *verè illud tempus* (ultima ſeptimana Quadrageſimæ) à Germanis paſſionis hebdomas (*Warterwochen*) appellatum eſt, *miserè enim excarnificantur, hoc præſertim tempore, conſcientia;* (eorum ſcilicet, quibus confiteri crux eſt) *cum magno animarum ac ſalutis periculo.*

Antipharmacum.

DEVM, non Papam primitus, vel Papam, non niſi poſt Deum, confessionem præcepisse, patet ex illo Ioan. 20. *Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta ſunt.* Nam ſi Apoſtoliſ dedit præceptum peccata remittendi; aliis

Q

itidem

itidem præceptum dedit vt ad eos, qui hac potestate præditi sunt, confugiant, & remissionem malè commissorum postulent. Et si Apostolis dedit præceptum curandi ægros, ægris itidem præceptum dedisse censendus est, vt securari sinant; sanandosque spiritualibus Medicis offerant: quandoquidem sine curatione in regnum Dei introire non possunt. Si autem pontifex sua quoque auctoritate, efficere voluit, vt quod Christus, cuius ipse vices gerit, mandauit, certo & præstituto tempore ad rem conferretur, nimirum nil aliud fecit, quàm quod fidum pastorem decet.

Quæritur IV. Num obtemperandum sit, quando pontifex confessionem mandat. Respondet Lutherus Tom. I. Nouorum operum, Serm. de Confessio. *Eben darumb wil ich nicht beichten / daß es der Bapst geboten hat vnd haben wil: Dann er soll mir die Beicht frey lassen / vnd keinen Zwang noch Gebot darauß machen / daß er kein Wacht / noch Gewalt hat zu thun. Eam solam ob causam confiteri nolo, quia Papa id mandauit: Confessionem enim mihi liberam relinquere, neque in necessitatem vertere debet, cuius faciendi nullum penitus ius habet.* Et in libro de Confessione ad Franciscum de Sicking. *Fidele consilium meum est, vt homo Christianus tempore Quadragesima & Paschatis, non confiteatur, nec ad Sacramentum accedat. Et cogitet ita: Ecce, quando hoc præcipit homo, Papa scilicet, ob id ipsum non faciam; & si non præcepisset, vellem facere. Faciam autem alio tempore, quo non præcipit, quando, & quomodo mea libera voluntas & deuotio me tetigerit.*

*Citat Cochlaus
in Septicipite
Luthero cap. 30
Exstat Tom. 1.
Ien. Germ.*

Anti-

Antipharmacum.

Hoc ſcilicet eſt obedire Apoſtolo momenti: *Obedite præpoſitis veſtris, & ſubiaceſte eis.* Et Chriſto dicenti: *Heb. 13. Qui vos audit, me audit: & qui vos ſpernit, me ſpernit,* Et; *ſuper Cathedram Moysi ſederunt ſcriba & Phariſei; omnia ergo quæcunq; dixerint vobis ſeruate & facite, &c.* *Matth. 23.* Si quis ita cum Luthero egiffet, vel hodie cum Lutherano Prædicante ageret, & eo ipſo obſequi nollet, quod Lutherus, aut Lutheranus Prædicans id præcepiffet; pœnas vel carcere vel exilio quamprimum daret: cuius rei innumera exempla ſuppetunt.

In Inſtructione Viſitatorû Tom. 4. & Tom. 7. Ien. Germ. mandat Lutherus, vt nemo ad Sacramentum Euchariftiæ admittatur, *er ſey denn von ſeinem Pfarther in ſonderheit verhört / ob er zum heiligen Sacrament zu gehen geſchickt ſey: niſi prius à parocho ſuo auditus & examinatus fuerit; num ad ſumptionem Euchariftiæ ſit idoneus.* Huic Lutheri edicto refragetur, qui volet; & ad cœnam inexploratus & inexaminitus accedat; videamus, an non publicè repulſam ſit relaturus non ſine nota & infamia, præſertim ſi qui hoc facere tentet, ſit ex vulgi ordine: nam cum maiorum gentium cœnatoribus Lutheranus Prædicans fortean diſpenſauerit, præſertim, ſi munuſculum ſperet: cum enim munera ſuperos placent, mirum fanè foret, Prædicantes tam ſaxeos eſſe; vt his mollientibus medicamentis ſeſe emolliri non ſinerent; maximè cum Lutherus in Recognitione illius inſtructionis pro viſitatoribus Tom 7. Ien. illis ad hoc faciendum viam ſtrauerit, cum ab hoc onere ſubeundi examinis & approbationis liberauit ſe & ipſos Prædicantes, & alios doctos: ſolumque vulgus & vulgares ſub cultro liquit.

Q 2

Quæ-

Quæritur V. Vtrum Lutherani neminem ad Confessionem cogant. Affirmat Lutherus in Admonitione ad Francoford. Tom. 6. Ien. Germ. Zwar wir zwingen niemand zur Beichte / wie das alle vnser Schrifte bezeugen. Wer sie nicht haben wil / der laß sie faren / gleich wie wir nichts darnach fragen / Wer vnsern Catechismū vnd Lehr nicht haben wil. Die helt niemand den anderen. *Neminem cogimus ad Confessionem; quod omnia nostra scripta testantur. Qui Confessionem habere non cupit; relinquat. Quemadmodam non curamus si quis nostrum Catechismum & doctrinam respuat. Hic nemo alterum impedit.*

Antipharmacum.

Hæc falsa esse, ostendunt, quæ paulo antea ex Instructione visitatorum commemorauimus. Scilicet hoc non est cogere, si quis à cœna repellatur, nisi prius aut Prædicantis examen & censuram subeat; aut confiteatur. Clamant quidem semper fidem & fidei instituta debere esse libera. Sed quam libera sint apud sectarios, non tantum vulgo, sed & iis, qui supra vulgus locati sunt; notum est. Et quàm Lutherus æquo animo tulerit suum Catechismum suamque doctrinam ab aliis repudiari, testantur scripta eius in Sacramentarios, & alios, quos placitorum suorum aduersarios habuit. Suspicionem de coactione inlicit quoque Confessio Augustana, cuius hæc sunt verba: *Confessio in Ecclesiis apud nos non est abolita, non enim solet porrigi corpus Domini, nisi antea exploratis & absolutis.* An non est hoc compellere, cœnam negare, nisi prius examini te subiicias?

Quæritur VI. Num saltem homines ad Confessionem cogi debeant. Respondet Lutherus Serm. de Confessio-

feſſione Tom. 1. Lat. VViteb. *Deus non probat eam confeſſionem, aut vllum aliud opus, ſi inuitus illud facias. Imò præſtat omnino non conſiteri, quàm inuitum conſiteri. Non deletur Deus iis, aut probat eos, qui inuiti ita conſitentur, vult potius vt volentes & ex animo id faciamus.*

Antipharmacum.

PRÆCEPTVM non impedit, quo minus quis id, quod præcipitur, volens & ex animo faciat: alioqui nemo volens & ex animo ſeruaret Decalogum, qui nihil niſi præcepta continet; nemo item volens & ex animo obtemperaret præcepto ſuſcipiendi baptiſmum ſumendique Euchariftiam, & profitendi fidem Chriſtianam; neq; quiſquã volens & ex animo pareret legib. politicis. Et tamẽ nec Lutherus nec Lutheranus vllus dicet has leges diuinas & humanas à libentib. & volentib. nõ ſeruari: Imponit quidem lex neceſſitatem; ſed non obſtat, quo minus quis neceſſitati legis volens, libere & ex animo ceruicem ſupponat. Et cum quis pœnis quoque ad aliquid agendum adigitur, non hoc quæritur, vt inuitus aliquid agat, ſed vt metu pœnarum ex inuito & nolente ſpontaneus & volens efficiatur. *Quod vobis videtur, inquit S. Auguſtinus, inuitos ad veritatem non eſſe cogendos, erratis neſcientes ſcripturas, neque virtutem Dei, qui eos volentes facit, cum coguntur inuiti: Nunquid enim pœnitentiam inuiti egerunt, quia hoc Rege ſuo compellente fecerunt?*

Quæritur VII. Quanti Lutherus confeſſionem auricularem fecerit. Reſpondeo, hoc liquere ex ſequentibus eius testimoniis. Serm. de Confefs. Tom. 1. Lat. Witeb. *Nolim magno carere confeſſione, ideo quod liceat omnia qua ſentiſ in fratris ſinum effundere, & conqueri de iis, qua in te conſcientiam urgent, &c. Maximum theſaurum*

confessionem esse iudico, qui nullis opibus sit comparandus, adeoque minimè contemnendus.

Wenn tausent vñnd aber tausent Welt mein were / inquit Lutherus in Admonit. ad Francoford. so wolt ich alles lieber verlieren / denn ich wolt diser Besicht das geringste Stücklin eines auß der Kirchen kommen lassen. Ja lieber solt mir sein / des Babstums Tyranny vom Fasten / Seyern / Kleidern / Steten / Platten / Kappen / vñnd was ich kund ohn verstorung des Glaubens tragen / denn daß die Besicht solt von den Christen genommen werden / Denn sie ist der Christen erste / nötigste / vñnd nützlichste Schule / darinn sie lernen Gottes Wort / vñnd ihren Glauben verstehen / vñnd vben / welchs sie nicht so gewaltig thun / in öffentlichen Lectionen vñnd Predigten.

Si mille, ac rursus mille mundi mei essent, id totum malum amittere, quàm confessionis huius minimam portiunculam ex Ecclesia dimittere. Imò, gratior mihi esset Papæ tyrannis de ieiunio, festis, vestibus, rasuris, cappis, & similibus, qua citra fidei lationem & iacturam ferre possem, quàm ut Christianitati Confessio eripiat. Etenim illa Christianorum est prima, utilissima, & maximè necessaria schola, in qua discunt verbum Dei, & fidem suam nosse, ac illa ritè uti; id quod minime tam efficaciter faciunt in lectionibus publicis & concionibus

Tom. 1. Nouorum operum Serm. de Confessione. Aber dennoch wil ich mir die heimliche Beicht niemande lassen nehmen / vñnd wolte sie nicht vmb der ganzen Welt Schatz geben / Denn ich weiß / was Sterck vñnd Trost sie mir geben hat. Es weiß niemande / was die heimliche Beicht vermag / denn der mit dem Teuffel oft fechten vñnd kempffen muß. Ich were

were längst von dem Teuffel vberwunden vnd erwirget worden/wenn mich diese Beicht nit erhalten hette.

Nihilominus non patiar mihi ab ullo confessionem auricularem eripi è manibus: nec pro totius mundi thesauro eam darem alicui. Etenim scio, quantum roboris & consolationis illa mihi dederit. Nemo nouit, quantarum virium sit auricularis confessio, quàm qui cum Diabolo sepe pugnare & luctari cogitur. Equidem à Diabolo pridem victus & strangulatus essem, nisi me, isthac auricularis Confessio seruasset incolumens.

Antipharmacum.

REM tanti ponderis ac pretij Confessionem esse, non videtur Lutherus feridò scripsisse aut sensisse: non enim eam sibi liberam relinqui, sed potius mille præceptis ad eam cogi postulasset; Et tritum illud semper in ore habuisset; *Felix necessitas, qua ad meliora compellit.* Si in Lutherum incidisset ille, qui ad conuiuas conquirendos cum hoc mandato emissus est: *Compelle intrare: Lutherus magna voce recinuisset: Est quidem cœna lauta & opipara, ad quam me inuitas: sed nolo cogi; liberè accedam. Imò quia tu cum tuo Compelle intrare aduolitas, ideo non veniam; venturus alioqui, si id mihi liberum reliquisses.*

Quæritur VIII. Num omnia peccata, quorum quis sibi conscius est, in confessione explicari & patefieri debeant. Respondet Lutherus in Colloq. Germ. Tit. *de confessione auriculari*, hunc in modum. *In der Ohrenbeicht ist nicht von nöten / daß man alle Sünd erzehle / sonder die Leut mögen sagen was sie wollen / Steinigē sie wir doch nicht. In Confessione necessarium non est ut omnia peccata enumerentur, sed quilibet quidquid lubet, dicere potest. Nemo à nobis lapidatur.*

Anti-

Antipharmacum.

PERINDE est, ac si Lutherus diceret: si pluribus morbis ægrotes, sanusque fieri cupias, necesse non est, vt omnes medico pandas: sufficit ad pristinam valetudinem recuperandam, si vnū vel alterum morbum patefacias. Cæteri suapte sponte diffugient & euanescent. An non impostor esset; qui ægro tale consilium daret?

Quæritur IX. Num omnia mortalia in confessione sint patefacienda. Respondet Lutherus in Colloq. German. Tit. de Confessione auriculari. Ein Mensch muß es darfür halten / daß ihm nicht möglich sey / alle seine Todesünde zu Gedächtnuß zubringen / vñnd zu beichten / sondern er soll es darfür achten / daß er nach allem seinen sürgerwandten Fleiß / den wenigsten Theil seiner Sünden gebeicht habe. Denn David spricht also; *Delicta quis intelligit?* Darumb soll ein Mensch die Todesünde beichten / die da offentlich Todesünden seynd / vñnd die sein Gewissen beschweren / die andern soll er lassen fahren / denn es ist vñnmöglich daß ein Mensch möge alle seine Sünd beichten.

Quiuis homo ita sentire debet, quòd illi factu sit impossibile, vt omnia sua peccata mortalia in memoriam reuocet, & confiteatur; sed ita opinetur, quod post omnem diligentem sui examinationem, minimam suorum scelerum partem confessus sit. Nam David ita dicit in Psalmo quodam; Delicta quis intelligit? Proinde hominum quiuis peccata mortalia, qua manifeste, mortalia sunt, & conscientiam grauant, debet confiteri: cætera, missa faciat, & non curet, quia impossibile est, vt homo possit omnia sua peccata confiteri.

Anti-

Antipharmacum.

A confitente nihil aliud exigitur; quàm vt quis ea mortalia in Confessione aperiat, quæ alicui post diligentem animi sui examinationem & discussionem occurrunt. Plus non requiritur. Nam si quæ mortiferæ noxæ in obliuionem penitus venerunt, eæ cum cæteris cognitis, & in Sacramento Pœnitentiæ manifestatis, remittuntur. Nec impossibile est, vt homo ad hunc modum omnia capitalia crimina confiteatur.

Quæritur X. quis sit optimus modus confitendi peccata mortalia. Respondet Lutherus in Colloq. Sympos. Tit. de *Confess. Auriculari*. Soll man ja alle Todtsünden beichten / so mag es mit nachfolgenden Worten kûrtzlich beschehen. Ja mein ganzes Leben / vnd alles was ich thue / handle / rede vnnnd gedencke / das ist also gethan / daß es tödelich vnd verdamblich ist. Denn wenn es ein Mensch dafür hielte / daß es ohne Todtsünde were / das were die aller tödelichste Todtsünde. *Quod si omnino peccata mortalia omnia confitenda sunt, his sequentibus verbis paucis fieri potest: Imò, mea tota vita, & quidquid facio, ago, loquor & cogito, id ita factum est & actum, vt mortale sit & condemnatione dignum. Nam si quis hominum huius esset opinionis, quod mortalis peccati exors esset, id mortalium peccatorum omnium esset mortalissimum.*

Eadem habet Lutherus in Tract. de ratione confitendi Tom. 1. Lat. VIIteb.

Antipharmacum.

NON omnia quæ homo agit, esse mortalia, hoc est, opera morte coram Deo digna, probo ex quadam Epistola Lutheri Tom. 1. Nouorum operum qua cum scor-

Fol. 193.

R to suo

to suo commendat Ioannem Aureum, quondam Sacerdotem, postea Apostatam & sacrilegum maritum; vbi ita scribit Lutherus. Bitte derhalben alle/denen Gottes Wort lieb ist/wollen disen beiden in solcher vnd andern nödigen Sachen günstig vnd förderlich sein/das wird Christus reichlich vergelten: *Rogo itaque omnes, qui verbum Dei amant, ut hos duos in tali, & id genus aliis necessariis causis commendatos habeant. Quod Christus abundanter compensabit.* Certè id quod Christus abundanter compensat, non est coram Deo peccatum mortale. Quis enim peccatum mortale præmio à Christo affici credat?

Deinde quod Lutherus docet peccata mortalia generatim solummodo patefieri debere; perinde facit ac si diceret; non esse necessarium, vt æger morbos suos medico speciatim indicet, sufficere, si vniuersim dicat; se malè; & quidem admodum malè habere; num in capite; num in stomacho, pectore, hepate, renibus, ventre, pedibus an manibus, nihil penitus ad rem facere.

Quæritur XI. An peccatorum circumstantiæ sint enumerandæ. Respondet Lutherus in Colloq. Sympos. Ein Mensch das beichten wil / sol die weitleunfftigen vnd manigfaltigen vnderschiedt der Sünden/vnd ihrer Umstände fahren lassen / vnd sich allein der Geboten Gottes befließigen / vnd dieselben für sich nehmen / vnd vbersehen / vnd seine Beicht darauff ordnen vnd kurz machen. Denn / wenn man die Gebot Gottes recht ansihet / so findet man drinnen / Wie Gott von dir ist durch allerley Sünde vbergeben/verachtet / vnd erzürnet. *Qui confiteri vult, varias, & multiplices differentias peccatorum, & circumstantias debet omittere: & ad præcepta Dei solum respicere, & ad manum sumere*

mere, adq̄ illa confessionem suam dirigere, & paucis expedire. Nam si præcepta Dei rectè inspiciuntur, reperitur in iis, quo pacto Deus à te in omnibus est proditus, contemptus & ad iram prouocatus.

In captiuit. Babylonica. Ego quidquid est circumstantiarum, consuluerim penitus contemnere. Apud Christianos una est circumstantia, quæ est peccasse in fratrem.

Antipharmacum.

Hic iterum Lutherus egregium consultorem agit; quia perinde facit, ac si ægro suaderet, ne eas circumstantias, aperiret, sine quibus in morbi cognitionem Medicus peruenire nequit; nam qui generatim circumstantias omitti cupit, is illas quoque omitti cupit, sine quibus morbi species cognosci non valet. Quàm autem hoc consilium salutare accideret ægroto, tam salutare itidem accidit confitenti, si quis suadeat, ne vllas peccati circumstantias manifestet: sunt enim tales, quæ vel speciem morbi mutant; vel notabili additamento aggrauant, quas si Medicus ignorat, quo modo medicinam fructuosè adhibebit? Deinde pulchre admodum sibi constat Lutherus: paulò ante dixerat, satis esse, *vt quis generatim dicat, se in peccatis mortiferis harere*: Nunc percurri vult decalogum, vt quis dispiciat & annotet, in quæ præcepta deliquerit.

Quæritur XII. Num transgressiones contra leges humanas sint in confessione explicandæ. Respondet Lutherus in Colloq. potatoriis & culinariis, *Man sol einen grossen Unterscheid machen zwischen den Sünden/ die wider die Gebot Gottes / vnd Gesetz der Menschen geschehen seind. Dennoch die Gebot Gottes/ kan keine Sünde erkandt werden / aber an Menschen Gebot seyn wir mit nichten verbunden.*

Similia tradit Lutherus lib. de ratione confitendi, præcepto decimo. Tom. 1. Lat. Viteb.

Darumb wenn man beichten wil/so sol man nur allein die zehen Gebot für sich nehmen/ vnd sagen/wie man darwider gesündigtet habe.

Magnum discrimen fieri debet inter peccata, quae sunt contra Dei praecepta, & quae sunt contra praecepta, & mandata hominum. Nam sine praeceptis Dei, nullum peccatum cognosci potest: mandatis vero & praeceptis hominum non alligamur. Quamobrem, cum confitendum est, ad praecepta Dei solum attendendum, & dicendum, quomodo contra haec peccata sine admiffa.

Antipharmacum.

APOSTOLVS Rom. 13. iubet vt politicae potestati subimus, non tantum *propter iram*, sed & *propter conscientiam*: ne scilicet transgressione legum ciuiliū, conscientia laedatur: at non laeditur nisi per peccatum. Ergo & id, quod in leges humanas delinquitur, peccatum est. Si peccatum, ergo in confessione aperiendum: quia morbus est: Et sanari debet. Vt autem sanetur, oportet, vt à Medico cognoscatur.

Quæritur XIII. Vtrum peccata purè mentalia in Confessione manifestari debeant. Respondet Lutherus in Tractatu, quem vocat *Confitendi rationem*. *An peccata cordis occulta, ac sic soli Deo & homini, qui fecit ea, cognita, pertineant ad Confessionem Sacramentalem, extra medium captum est. Libentissimè negarem.*

Antipharmacum.

CREDO equidem: cum enim non semel docueris, in cuiusuis arbitrio situm esse, vt quod velit in Cōfessione indicet; quod velit, supprimat; mirum non esset, etiamsi peccata occulta cordis à Confessionis tribunali ab-

li ablegares. Interim perinde facis ac ſi ægroto ſuaderes, ne morbos, ſibi ſoli cognitos, medico patefaceret. Eos enim absque vlla manifestatione curari poſſe. Quis tam inſipiens eſt, qui conſilium hoc inſipientiæ non argueret? Nam quod Lutherus dicit, *penitus occultæ pertinere ad forum Dei*: id nihil eſt; quia confeſſionis quoque forum, nihil aliud eſt quàm forum Dei: & quod in eo ligatur aut ſoluitur, Deus ligat aut ſoluit.

Benè profecto Lutherus in Colloq. Menſalibus Tit. de Confefs. Auriculari. Man ſol die Leut für allen Dingen wol lehren / vñnd ihnen einbilden / daß man nicht einem Menſchen / ſondern Gotte / vñnd dem H. Erren Chriſto beichte. Item, daß nicht ein Menſch / ſondern Chriſtus abſoluiere. Aber das verſtehn vñnd glauben ſetzt die Leute nicht. Heute habe ich den Böhemen Antwort geben / die wollen vñnd dringen dar auff / daß allein Gott die Sünde vergibt / vñnd ergern ſich an meinem Büchlein von Schlüſſeln. Darumb ſoll man die Leute lehren / daß man Chriſto beichte / daß Chriſtus abſoluiere durch den Mund deſ Dieners. Denn deſ Dieners Mund iſt Chriſtus Mund / deſ Dieners Ohr iſt Chriſtus Ohr. Aufſs Wort vñnd Befehl Gottes ſoll man ſtehen / vñnd ſich verlaſſen / nit auff die Perſon. Chriſtus ſitzt da Beichte / Chriſtus höret / Chriſtus Wort ſinds / nicht Menſchen Wort / ſo da gehört vñnd geredt werden auß deſ Beichtvaters Munde.

Inſtruendi ſunt in primis homines, iisque perſuadendum, quod non homini, ſed Deo & Chriſto fiat Confeſſio. Item; quod non homo, ſed Chriſtus abſoluat. Sed id neq; intelligunt, neque credunt nunc homines. Hoc ipſo die Bohemis reſpondi: ij volunt, & perurgent, quod ſolum Deus peccata dimittat;

Et scandalum, ac offendiculum patiuntur in meo libello de clauibus. Proinde docendi sunt homines, quod Christo fiat Confessio; Et quod Christus absoluat ore sui ministri: nam ministri os, est os Christi; ministri auris, est auris Christi. Niti oportet verbo Et mandato Dei, Et in hoc fidendum, non in persona ponenda fiducia: Christus sedet hic auditu confessiones, Christus has excipit; Christi sunt verba, non hominis, quae audiuntur Et dicuntur ex ore Confessarij. Christus igitur, iudice Luthero, primarius est in hoc occulto foro iudex: ad quod proinde etiam occultorum scelerum diiudicatio & absolutio pertinebit, cum primarius in hoc foro iudex, cordium & renum scrutator sit.

Quæritur XIV. Si quæ peccata cordis confitenda sunt, quænam sunt illa? Respōdet Lutherus in Tract. de ratione confitendi: Hoc ego contentus sum, quod non omnia peccata cordis sint confitenda, Si autem aliqua sunt confitenda ea tantum assero, quæ ipse manifestè scit sese contra diuina mandata in corde statuisse.

Quæritur XV. Vtrum confiteri necesse sit malas & impuras cogitationes quæ alicui occurrunt. Negat Lutherus loc. cit. Non confiteberis, inquit simplices cogitationes, de virgine aut muliere, aut econtra mulieris de adolescente; nec ipsas affectiones, nec ardorem libidinis mutuum seu inclinationes ad sexum alterum, quantumuis fædum. Adde, nec passionem talium. sunt enim hæ cogitationes frequentius passionem à carne, mundo, Diaboloue excitata, quas animus ferre cogitur inuita aliquando per multam moram, imò quandoque tota die, vel hebdomada.

Anti-

*Antipharmacum ad Quæſtion. XIV.
& XV. Ex Luthero.*

LUTHERVS in confabulationibus Menſalibus. *Was ſold die Sünde deß Hertzens / die heimlich vnd allein Gott bekandt ſeindt / beichten / denn die heimlichen Sünden muß man auch beichten / die der Menſch allbereit wider die Gebot Gottes bey ihm beſchloffen hat zu vollbringen; Peccata cordis, quæ ſunt occulta: & ſoli Deo cognita, etiam in confeſſione aperienda ſunt; quæ homo iam aduerſus præcepta Dei patrare decreuit. Idem dicendum de malis cogitationibus, quibus quis directè vel indirectè cauſſam vel occaſionem, & (multo magis ſi aſſenſionem) præbuit.*

Quæritur XVI. An poſſit homo omnia mortalia peccata confiteri. Reſpondet Lutherus in Tract. de confitendi ratione; *quòd oporteat hominem deſperare ſeſe omnia ſua mortalia peccata confiteri vnquã poſſe. Et doctrinam illam, quæ vulgatur in Eccleſia, ex Decretis, quod ſemel in anno omnium ſuorum peccatorum (ſicut ſonant verba) debeat facere confeſſionem omnis Chriſtianus, aut eſſe diabolicam, & homicidiſſimam, aut egentem multo & laxo interpretamento. Oportet, inquam, non omnia confiteri, nec mortalia, nec venialia.*

Antipharmacum.

I A M ſupra diximus: non eſſe neceſſarium, vt quis omnia peccata mortalia confiteatur: ſufficere, ſi ea ſacerdoti pandat, quæ poſt diligentem ſui diſcuſſionem memoriæ occurrunt. Omnia venialia etiam cognita, ad confeſſionem deferenda eſſe, Lutheri ſigmentum eſt, non Catholicorum aſſertum.

Quæ-

Quæritur XVII. Vtrum peccata contra duo postrema Decalogi præcepta in Confessione sint enumeranda. Negat Lutherus in Tract. de Ratione confitendi, vbi ita scribit. *Ipsa Dei præcepta breuiter sunt inspicienda, in quibus sine dubio omnia peccata continentur, si recte intelligantur. Nec tamen hæc omnia, sed vltima duo prorsus à Confessione sunt excludenda. Confessio enim breuis esse debet, & eorum potissimum peccatorum, quæ præsentem mordent, vt dicunt, quæ mouent ad Confessionem.*

Antipharmacum.

Et tamen in Colloquiis Mensalibus monet absolute Lutherus, vt confessus Decalogum percurrat, nulla noni & decimi præcepti exceptione facta. An concupiscere domum proximi sui; An desiderare vxorẽ eius, seruũ, ancillam, bouem, asinum, & alia quæ illius sunt, (quorum appetitionem vetat nonum & decimũ præceptum Catalogi in Catechismo Minore Lutheri) non sunt peccata in schola Lutheri: si vt supponitur, eiusmodi cupiditates sint voluntariæ? Si peccata sunt; ergo morbi sunt; ergo per Cõfessionẽ & absolutionẽ curãda.

Quæritur XVIII. Quomodo ipse Lutherus confiteri consueuerit. Respõdeo, hoc nobis explicari ab ipso Luthero in Colloq. Mensalibus Tit. *de Confessione: Meine Sünde/die ich beichte/ sind/dasß ich nicht zu vil bete/ auch Gott nit zu vil dancke/ vnd zu weilen zürne/ vnd Herzog Georgen fluche. Peccata mea, quæ confiteor, sunt ista: q̄ non nimis multũ orẽ: nec Deo nimis multas gratias agã, quodq; interdum irascar, & Duci Georgio maledicta dicam. De perpetua scortatione cum Moniali nullum verbum. Qua de caussa? Obsecro, cur Lutherus non obseruauit cõfitendi modũ, quẽ aliis præscripsit in Serm. Sympos. & in libro de Recta cõfitendi ratione? Qualis Lutherus furia fuerit*

fuerit, intelliges ex *Manſueto Luthero M. Conradi*; & quã diabolica conuicia in Inclytum Principem & Ducem Georgium exſpuerit; docebit te Anatomia D. Piſtorij, & meum HONORARIVM, quo Polycarpum Lauſerum co-honeſtaui. Quãm parcus orationis quintus hic Euangelista fuerit, ipſemet nobis exponit epiſt. 234. ad Melancthonem ſcripta ex fictitia Pathmo. *Octo iam dies ſunt, quod nihil ſcribo, neque oro, neq; ſtudeo partim tentationibus carnis, partim alia moleſtia vexatus.* Ibid. *Confundis ac diſcruciat me tua egregia iſta ſuſpicio mei; cum ego hic inſenſatus, & induratus ſedeam in otio, pro dolor parum orans, nihil gemens pro Eccleſia Dei, quin carnis mee indomite vrer magnis ignibus, &c.* quibus exſtinguendis ducenda fuit Borrha ſeu Porna.

Tom. I. Lat.
Epiſt.

Quæritur XIX. Quis ſit optimus modus ſeſe ad Confessionem præparandi. Reſpondeo, hoc nobis inſigniter à Luthero explicatum dari in Tractatu de Ratione confitendi. *Tumultum illum diſtinctionum penitus abſcindat cõfeſſurus, qui paſſim celebratur, ſcilicet; quid per timorem malè humiliantem, & amorem malè accendentem, quid contra tres virtutes Theologicas, fidem, ſpem, charitatem; quid cõtra quatuor virtutes Cardinales; quid per quinq; ſenſus, quid per ſeptem peccata mortalia, contra ſeptem Sacramenta, contra ſeptem dona Spiritus ſancti, quid contra octo beatitudines, quid contra nouem peccata aliena, &c.* Iſte enim odioſiſſimus & ta-dioſiſſimus catalogus diſtinctionum inutiliſſimus eſt, imò noxius omninò.

Antipharmacum.

MVLTO gratiæ Luthero, qui ſuis longè compendioſiorem confitendi rationem monſtrauit; quæ in hoc cõſiſtit, vt quis Confessionem vel omnino omittat, vel in ea, quæ lubet, percenſeat; quæ lubet, reticeat. Vel gene-

S ratim

ratim cum confessorio hunc in modum tranfigat. Nihil aliud sum, quàm peccator, sicut canit David in Psal. 51. Ecce in iniquitatibus formatus sum, & in peccatis concepit me mater mea. Velim nolim, peccator sim oportet, peccatū mihi innatum est, simul atq; in utero materno formatus eram, peccator eram, siquidem caro & sanguis, unde formatus sum, peccatum erant: Veluti Germani vulgari dicunt prouerbio: **Wo Haut vnd Haar böß ist / da wirdt kein guter Peltz auß / hoc est, è pelle & pilis vitiosis, non conficitur bona vestis pellicia.** Egregiam sanè confessionem, quæ partim ex apertis stultitiis, partim ex manifestis mendaciis contexitur. Concipitur quidem homo in iniquitatibus, sed postea per lauacrum regenerationis abluitur, ita vt ex iniquo fiat iustus, absterfa omni illa peccati lue, in qua conceptus fuerat.

Quæritur XX. *Quid dicendum de casibus reseruatīs.* Hanc quætionem expeditissimè nobis resoluit Casista noster Tract. de Ratione Confitendi. *In casibus reseruatīs multi vexantur; Ego, quia scio leges hominum oportere epikiæ subiectas esse, & plus ad fauorem, quàm rigorem trahendas, eorum sequor usum & consilium, qui in peccatis occultis nullum reseruari casum censent. Ideo, absoluendos esse omnes, quorum occulta sunt peccata, ut sunt peccata carnis seu libidinis cuiuscung; speciei, oppressiones infantium, & similia. Nec enim præsumi debet vllus Pontifex voluisse in occultis peccatis tot laqueos & pericula animabus ponere.*

Verùm vbi publicum fuerit crimen, seu casus reseruatus manifestus, omninò potestati deferendum est, siue sit aqua, siue iniqua. In quo tamen sic moderetur confessor vim clauis, ne confitentem sinat sine absolutione abire, saltem eorum peccatorum, qua reseruata non esse, scierit. Quanquam ego iam dudum fluctuo, necdum stationem disputationis propria composui: An possit vllus casus, quo ad remissionem culpæ reseruari, aut vnquam

quam reſeruat^{us} ſit: pœnam reſeruari, non eſt dubium; de quo eſto aliorum iudicium.

Antipharmacum.

DE quo Lutherus hic ſe ambigere ſcribit; illud poſtea in omnibus ſuis ſcriptis, quaſi ex tripode, abſque vlla hæſitatione decidit ac definiuit: nempe nulla penitus peccata committi poſſe; quorum cognitionem, diſiudicationem & abſolutionem ſuperior ſibi reſeruet; quod perinde eſt, ac ſi diceret; nullum tam atrox crimen in Imperio, Regno aut Principatu patrari poſſe, quod ſuo tribunali Imperator, Rex, aut Princeps reſeruare queat, adempta inferioribus iudicibus de eo cognoscendi facultate ac poteſtate. Mirum certè foret, ſi Princeps, iudicum inferiorum, ad quos omnis iuriſdictio à principe manauit, poteſtatem reſtringere, & certis limitibus circumſcribere non valeret. Idem & in noſtro propoſito cogita; cum iuriſdictio, qua inferior ſacerdos peccatores abſoluit, non niſi à ſuperioribus deſcendat, qui proinde poſſunt eam aut extendere aut contrahere, prout ad ſalutem animarum expedire videbitur.

*Vide capitulum.
Babylon. cap.
de Penitentia.*

Quæritur XXI. Quid conſeſſario agendum ſit, ſi conſitens vinculo excommunicationis aut alterius cenſuræ illigatus ſit. Reſpondet Iſlebicus Caſiſta in Tract. de Ratione Conſitendi: *Nec in pœna remiſſione nimium ſit ſcrupuloſus conſeſſor vel conſitens. Pœnam intelligo, excommunicationem, vel quamlibet Eccleſia cenſuram, ſeu, ut vocant, fulmina & tonitrua ſua.*

Antipharmacum.

Hic Lutherum memorem esse oportebat illius: *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris.* Si quis à Luthero excommunicatum (nam & ipse excommunicabat, ut patet ex Colloq. Coniualibus Lat. & Germ. tit. de *Excommunicatione*) absoluisse, mille fulminibus ob id facinus à Luthero percussus fuisset, tanquam Ecclesiasticę potestatis impudens contemptor & effrænis violator; & tamen ipse hic amplam omnibus ab excommunicatione, & aliis censuris liberandi facultatem largitur; qua quempiam aduersus se uti, nunquam imperiosissimus & fastuosissimus Hæresiarcha passus fuisset.

Quæritur XXII. Qua verborum formula confitens compellare debeat Ministrum seu Confessionarium, seu ut Nouatores libentius loquuntur, *Confessionarium*? Respondeo, hoc nobis tradi à Luthero in Minore catechismo; ubi ista: *In hunc modum alloqui debes ministrum verbi. Reuerende & dilecte Domine, rogo te ut confessionem meam audias & mihi propter Deum remissionem annuncies.*

Quæritur XXIII. Quid respondendum sit Sacramentariis, ridentibus, quod Lutherani Ministrum ita affantur. *Reuerende Domine, Wirdiger Herr.*

Respondeo id doceri à Luthero in Admonitione ad Francoford. Tom. 6. Ien. Germ. sequentibus verbis: *Daß sie vns aber das so hönisch verkehren / da wir die Kinder im Catechismo gelernt haben / also zum Beichtvatter zuspochen: Wirdiger Herr / ic. das wollen wir leyden. Wer nicht wil wirdiger Herr sagen / der sage / lieber Herr / oder lieber Vatter. Wir zwingen oder verdammen niemandt mit solchen Worten. Wir haben Gottes Gebott / der heist vns die Jugendt Zucht vnd Ehre*

Ehre lehren/ vnd den alten/ ſonderlich den Prieſtern/
 Ehrerbieten/ vnd ſich gegen ſie demütigen/ &c. Aber
 weil die Schwermer ſolche nöthige Zucht verſpotten/
 Kan man wol mercken/ daß ihr hoher Geiſt nichts an-
 ders iſt/ dann ein boßhafter/ fürſetziger Haß vnd
 Neid. Nicht allein wider vnſer Lehr vñ Gottes Wort/
 ſondern auch wider alle weltliche Zucht vnd Ehr. Die
 Auffhebur ſtinet ihnen zum Halse herauß/ vnd wolten
 gerne alles gleich/ vnd kein Vnderſcheid leyden/ doch
 ſo fern/ daß ſie allein zu lezt würdige Herrn hießen/ vñ
 ſonſt niemandt/ wie Mürger wolt alle Herrn tödten/
 vnd allein Herr ſeyn. Ich wolt/ daß man die Jugend
 vnd Pöbel/ nicht allein gewehnet zuſagen/ würdiger
 Herr/ ſondern auch/ heiliger Herr/ heiliger Vater/ vñ
 müſten die Beicht heilig/ die Abſolution heilig/ die
 Predig heilig/ vnd alles was zum Wort gehört/ heilig
 heißen.

*Quod verò illud ſannis excipiunt, cum puerilem aetatem
 in Catechiſmo docuimus, ita Confefſarium compellare primi-
 tus; Reuerende Domine, &c. hoc facile patimur; qui non vult
 dicere, Reuerende Domine; Dicat, Chare Domine; vel, chare
 Pater. Ad hanc, illamue formulam neminem cogimus; nec dam-
 namus, ſi hanc potius, quàm illam ſequi malit. Habemus prae-
 ceptum Dei; is mandat nobis, vt puerilem aetatem, modestiam, &
 venerationem, ſeu obſeruantiam doceamus, vtque ſenibus, pra-
 fertim verò ſacerdotibus, honorem habeant, & ſe coram iisdem
 humiliant, &c. Sed quoniam Schwermeri hanc neceſſariam
 aetati tenere modestiam, & humilitatem, adeoq; hanc inſtitu-
 tionem derident, ſatis patet, quòd iſtorum altus ſpiritus nihil
 eſt aliud, quàm affecta malignitas odij & inuidia, non modò
 contra doctrinam noſtram & verbum Dei, ſed etiam contra
 omnem politicam modestiam & obſeruantiam. Seditio ex illo-*

rum barathro exhalat; vellent in omnibus esse paritatem, & nullum rerum discrimen: ita tamen, vt tandem ipsi soli, essent & dicerentur Reuerēdi Domini, nec vllus alius; sicut Münzerus voluit Dominos omnes è medio sublato, & dominari solus. Equidem vellem, iuuentutem & populum assuesceri, vt non modò diceret; Reuerende Domine, sed etiam; sancte Domine, sancte Pater; adigereturque, vt Confessionem sanctam, absolutionem sanctam, cōcionem sanctam, & quidquid ad Verbum Dei pertinet, vocaret sanctum.

Antipharmacum.

QVOD Lutherus se & suos symmystas appellari & compellari cupit *sanctos*, id nimium esse quis non videt? Vix ferunt, Sectarij, vt nominibus Cælitum, prænomen *sancti* præponamus; & ecce Lutherus suis Corydonibus ex plenitudine potestatis Illebicæ hæc tam honorificam nomenclaturam publico decreto tribuendam censet. Nam quòd S. Augustinus & S. Hieronymus se mutuò appellarunt *sanctos*, id istorum causam non promouet; quandoquidem Lutherus cum suis à sanctis illis tantum differt, quantum Belial à Christo; Asmodæus à Michaële Archangelo: tenebræ à luce, orcus ab æthere.

Quæritur XXIV. Vtrum omnes confiteri debeant. Respondet Lutherus negatiuè Tom. I. Nouorum Operum Homil. de Confessione: *Wer ein vesten starcken Glauben hat zu Gott / vñd ist gewiß / seine Sünde seynde ihm vergeben / der mag dise Beichte wol lassen anstehn / vñd allein Gott Beichten. Aber wie vil seynde deren / die einen solchen vesten / starcken Glauben vñd Zuversicht zu Gott haben? Qui firmam habet fidem in Deum, & certus est sibi peccata remissa, is hac confessione non eget;*

eget; ſed ſoli Deo confiteri poteſt. At quam multi horum ſunt, quibus ſit tam valida & firma fides aut fiducia erga Deum?

Antipharmacum.

Ex dictis ſequitur Lutherum non habuiſſe firmam in Deum fidem ac fiduciam, quia auriculari confeſſione uſus eſt; & ita quidem, ut non ſemel teſtetur, ſe nullo modo paſſurum, ut ea ſibi eripiatur. Darumb hab ich geſagt/ait Lutherus loc. cit. vnd ſags noch/daß ich mir diſe heimliche Beicht nicht wil nemmen laſſen / ich wil auch niemandt darzu zwingen / oder gezwungen haben / ſondern einem jedlichen frey heimſtellen. Unſer Gott iſt nicht ſo karg/daß er vns nur eine Abſolution/ vnd nur einen Troſtſpruch gelaffen hette/zur Stärck vñ tröſtung vnſers Gewiſſens / ſonder wir haben vil Abſolution im Euangelio/rc.

Ideo dixi, & adhuc dico, quod auricularem confeſſionem mihi eripi non patiar. Ad hanc neminem cogo; ſed cuius liberam reliquo. Deus noſter non eſt tam parcus, ut nobis vnā tantum abſolutionem, & conſolatorium vnū dictum reliquerit, ad conſolandam, & pacandam conſcientiam noſtram; ſed multas habemus abſolutiones in Euangelio, &c.

Quæritur XXV. Vtrum confeſſio eo fine ſit inſtituta, ut in ea confitentes recitent catechiſmum. Affirmat Lutherus in Admonitione ad Francoford. Die Beicht geſchicht nicht allein darumb / daß ſie Sünden erzehlen / ſondern daß man ſie verhöre / ob ſie das Vatter vnſer / Glauben / zehen Gebott / vñnd was der Catechiſmus mehr gibt / Können.

Confeſſio non ſolum ea de cauſſa inſtituitur, ut nonnulla peccata enumerent, (confitentes) ſed ut etiam examinentur

& au-

& audiantur, utrum teneant orationem Dominicam, symbolum Apostolicum, decem praecepta & alia huiusmodi capita catechismi.

Antipharmacum.

Hoc de catechismo collegit sine dubio Lutherus, quidlibet concludere doctus, ex illo Ioan. 20. *Quorum remisistis peccata, remittuntur eis, &c.* hoc est, Luthero Interprete, qui catechismum benè nouerint, & memoriter Prædicantis ad *scrutinium* recitauerint, illi digni erunt, quibus remissio peccatorum annuncietur, & epulum apponatur.

Quæritur XXVI. An non aliqui ab hac tam rigida lege recitandi catechismi in confessione excipiantur. Respondeo per se constare, aliquam exceptionem admitti debere; etiamsi Lutherus expressè de ea non monuisset, prout monuit in Admonitione ad Francofordienses. Neben diser Freyheit (daß ein jeder mag beichten oder nicht) behalten wir dise Weise/ daß ein Beichtkintd erzehle etliche Sünde/ die ihn am maisten trüffen/ vnnnd das thun wir nicht vmb der verständigen willen/ dann von vnserm Pfarherr/ Caplan/ M. Philips/ vnnnd solchen Leuten/ die wol wissen was Sünde ist/ fodern wir der Keins. Aber weil die liebe Jugend täglich daher wechset/ vnnnd der gemein Mann wenig verstehet/ vmb derselben willen halten wir solche Weise/ auff daß sie zu Christlicher Zucht vnnnd Verstandt erzogen werden.

Præter hanc Confessionis libertatem (quod quiniis confiteatur pro arbitrio, vel non) nos hunc tenemus modum & morem, ut confitens recēseat peccata aliquot, quibus scilicet magis grauetur; Id quod non facimus propter doctos: nam à Parochis, Capella-

pellanis, M. Philippo, & ſimilibus, qui norunt optimè quid peccatum, nihil horum exigimus: ſed quia iuuentus noſtra adoleſcit ſenſim, vulgusq; parùm intelligit, horum cauſa iſt hunc morem tenemus, vt Chriſtianam diſciplinam & intelligentiam imbibant. Excipiuntur ergo, vt vides, Parochus, Capellanus, M. Philippus Melanchthon, & horum ſimiles, viri intelligentes & prudentes, quorum ſapientia anguſtos catechiſmi fines longe tranſcendit.

De Miniſtro Confessionis.

QVÆRITVR XXVII. Quis ſit Miniſter Confessionis. Reſpondetur ex Lutheri ſententia, quemlibet baptiſmate initiatum, Confessionis idoneum Miniſtrum eſſe. Audi Lutherum Hom. de Confess. Tom. 1. Lat. Witeb. *Neq; multum refert, ſiue is (Miniſter Confessionis) ſit ſacerdos, aut publicus Eccleſie Miniſter, ſiue alius quidã Chriſtianus: nam verbum quod loquitur, non ſuum, ſed Dei eſt: & Deus non minoris illud aſtimat, quàm ſi ipſe tecum locutus fuiffet.* ſimilia in cap. p. inuit. Babyl. cap. de penit.

Tom. 1. Nouorum Operum Hom. de Confessione. Es ſeyndt vil zweyſelhafftige vnd irrige Sachen/dar ein ſich der Menſch allein nicht wol ſchicken kan / noch ſie Begreifen. Wann er nun inn einem ſolchen Zweifel ſtehet / vnd weiß nicht wo hinauß / ſo nimbt er ſeinen Bruder auff ein ort / vnd helt ihm für ſeine anligende Noth / klagt ihm ſeine Gebrechen / ſeinen Unglauben / vnd ſeine Sünde / vnd bittet ihn vmb Troſt vñ Rath. Dann was ſchadets ihm / daß er ſich für ſeinen Nächſten ein wenig demütige / vnd ſich zu ſchanden mache.

Wann dir dann da ein Troſt widerfähret von deinem Bruder / den nim an / vnd glaube ihm / als wanns dir Got ſelbs geſagt hette /c. Wir müſſen auch vil Ab-

T

ſolution

solution haben/damit wir vnser blödes Gewissen/vnd verzagtes Hertz/ gegen dem Teufel vnd für Gott stercken vnd trösten mögen. Darumb soll man die heimliche Beicht nit verbieten/noch jemandes dauon halten.

Wer sich nun mit den Sünden beist/vnd der gerne loß were/Wil er ein gewissen Trost vñ Spruch hören/damit er sein Hertz stille/der gehe hin/vnnd Klage seine Sünde inn geheimß seinem Bruder/Bitte ihn vmb ein Absolution/vnd vmb ein tröstlich Wort. Gibt er dir nun ein Absolution/vnnd saget zu dir/ Deine Sünde seyn dir vergeben/ du habest einen gnedigen Gott vnd Barmhertzigen Vatter/ der dir deine Sünde nicht wil zurechnen/so glaube diser Zusage vñ Absolution frisch vnd frölich/vnd Biß gewiß/das dir Gott solche Zusage selbs thue/ durch deines Brudern Munde.

Multa sunt dubia, & erronea, ex quibus se aliquis solus expedire vix potest, nec capere. Quando igitur in eiusmodi est dubio, nec scit quò & quà, ducit seorsim fratrem aliquem, exponitq; illi necessitatem suam & defectus, suam infidelitatem & peccata, rogatque pro consolatione & auxilio. Nam, quid obest ipsi, quòd coram proximo suo se parum humiliat, & dedecorat?

Quando igitur hic consolatio aliqua obtingit à fratre tuo, illam cape, illique fidem presta, non aliter, ac si Deus tibi illam prolocutus esset, &c. Multa etiam indigemus absolutione, ut infirmam & imbecillem conscientiam, corq; desperandum, contra diabolum, & coram Deo firmemus. Proinde, auricularis confessio prohiberi non debet, nec ullus ab hac auerti. Qui igitur contra vitia pugnat, & ab his liber esse vult, certam consolationem & sententiam desiderans, qua cor suum quietet: is sub secreto exponat fratri suo sua peccata, oret pro absolutione, & Verbo consolationis; quod si dederit absolutionem, dixeritque tibi;

tibi; Dimiſſa ſunt tibi peccata tua, & quod habeas clementem Deum, qui peccata tua tibi imputare noliſt, crede huic promiſſioni & abſolutioni lætus & alacer, certuſq; ſis, quod Deus ipſe per Fratris os hanc faciat promiſſionem.

Quæritur XXVIII. An ipſæ etiam mulieres poſſint audire confeſſiones, & à peccatis abſoluere. Reſpondeo, non eſſe dubitandum; ſi enim, vt ex Lutheri oraculo audiuiſmus, quilibet Chriſtianus abſoluere poteſt, cur non & mulieres, cum & ipſæ in Chriſtianis numerentur? Deinde omnes baptizati ſunt ſacerdotes, vt iã alibi nos docuit Lutherus; ergo & mulieres ſunt ſacerdotes, ergo idoneæ miniſtræ confeſſionis & abſolutionis.

Et ne videamur paradoxa pluſquam ſtoica loqui; adeamus ipſas Saxonici Phœbi cortinas. In libello de inſtituendis Miniſtris ita canit. *Nos omnes qui Chriſtiani ſumus, habemus commune hoc officium clauium. Stat enim verbum Chriſti Matth. 18. nõ Apoſtoliſ tantum, ſed omnibus prorsus fratribus dictum: ſi peccauerit in te frater tuus, corripe eum, &c. Chriſtus hic dat ius & uſum clauium cuiſlibet Chriſtiano (ergo & mulieribus Chriſtianiſ) dum dicit: ſit tibi ſicut Ethnicus Quis enim eſt ille, SIT TIBI, quem alloquitur Chriſtus hoc pronomine TIBI? An Papam? Imò quemlibet ſeorſim Chriſtianum. At dicendo: SIT TIBI, non modò ius dat, ſed uſum & executionem mandat. Quid enim eſt dicere? Sit tibi ſicut Ethnicus; niſi tantum, noli ei conuerſari, communionem illi neges. At hoc eſt verè excommunicare, & ligare ac claudere calum. Confirmat id, quod ſequitur; quodcunque ligaueris, ligatum eſt. Qui ſunt illi, quos alloquitur? Nonne omnes Chriſtiani? nonne Eccleſia? Quod ſi hic non uſum, ſed ius tantum dedit clauium Eccleſiæ, eadem authoritate dicemus,*

nulli vsquam esse datū vsū, ne Petro quidem *Matth. 16.* Nam prorsus eadem sunt Christi verba ubique, quibus ligandi & soluendi officium tradit. Si vno loco, aut vni personæ ius traditum significant, vbiq; ius traditum significant. Si vno loco vsū traditum significant, vbiq; vsū traditum significant, &c. Cessent ergo hominum mendacia; Claves sunt totius Ecclesie & cuiuslibet membri eius, tam iure, quàm vsu & omnibus modis. Mulieres ergo non tantum iure, sed & vsu ipso sunt sacerdotes & sacerdotalibus officiis fungi aptæ.

Non dubito, inquit Lutherus in captiuit. *Babyl. cap. de Pœnit.* eum esse à peccatis suis occultis absolutum, quisquis siue sponte confessus, siue correptus veniam petierit & emendauerit coram quouis priuatim fratre: quia Christus manifestè dedit absoluerè cuiuslibet suo fideli. (ergo & fidelibus fæminis) Subdit Lutherus saluberrimum ad Episcopos consilium. De occultis audienda Confessionis facultatem permittant liberriam omnibus fratribus & SORORIBVS, vt peccator cui voluerit, suum peccatum reuelet, veniam & solatium ex ore proximi petiturus.

In cap. 36. *Genes. Tom. 6. Lat. Witeb.* ita delirat Lutherus. Si res adeo indigna est, vt pudeat eam coram ministro proferre, in alterius Christiani & p̄i hominis, quisquis tandem fuerit, (seu vir, seu mulier) sinum effundant, cuius fides perspecta sit, apud eum conquerantur de iis, quæ urgent & exstimulant conscientiam, & querant consilium: O mi frater (O mea soror) consule turbatæ & afflictæ conscientia meæ, ne in peccatis meis moriar, neue laqueo aut ferro vitam abrumpam. *Drath lieber Bruder (liebe Schwester) ich werde mich hengken/ertrencken/ oder ein Leyde thun/ inn meinen Sünden dahin sterben/ &c. (lösch lösch/ lieber Bruder lösch/ das Sewr schlegt vber das Dach auß.)* Quis frater, quæ soror tam ferreo sit pectore, quem vel quam tantæ

tantæ preces ad impertiendam abſolutionẽ non emolliant ?

Quæritur XXIX. An non exſtiterit aliquis de prædicantium grege, qui ſingulari deuotione impuſus, alicui Sorori peccata ſua, iuxta doctrinam Lutheri, confiteri, & ex ore eius Verbum Domini annunciantis veniam & ſolatum, haurire cupiuerit. Reſpondeo, non deeſſe exempla. Memorabile eſt illud, quod commemorat Georgius Scherer in ſua Poſtilla de Tempore, concione tertia; Tertia Dominica Quadrageſimæ habita. Adſcribam eius verba. Auß vnrechter Deutung diſes Spruchs ſancti Iacobi (darumb bekenne einer dem andern ſeine Sünde) hat ſich ein andere Wiſtori Begeben / nicht weit von hinnen inn diſem Landt Oeſterreich: Ein ſchöne junge Witwe / ein Landtſraw / beichtet einem Lutheriſchen Predicanten. Nach verrichter Beichte / mutet der Predicant der Witwin zu / ſie ſolt ihn auch Beicht hören / er hette ein Andacht / ihr ſein heimlich Anligen zu uertrawen. Die Lutheriſch Landtſraw erſchriekt vber diſem Begehren / vn̄ weiſet den Predicanten davon ab. Er aber köm̄t herfür mit dem Spruch S. Iacobi: Wer bekenne dem andern ſeine Sünde. Darüber ergerete ſich die ſraw dermaſſen / daß ihr der gang Lutheriſch Glaub / darinnen ſie geboren v̄nd erzogen war / verdächtigt wirdt. Schicket derhalben nach mir / erzehlet den ganzen Handel / v̄nd läſſet ſich in der Catholiſchen Religion v̄nderweiſen / beichtet darnach mir auff Catholiſch / v̄nd empfähet das hochwirdig Sacrament auß meinen Händen.

Ex malo intellectu huius ſententiæ S. Iacobi (confitemini alterutrum peccata ueſtra) accidit in Austria, non procul hinc (hoc eſt, Vienna) memorabile quiddam. Vidua nobilitate

te & forma spectabilis confitebatur Prædicanti cuidã. Absoluta confessione rogabat Prædicans, ut ipsa vicissim suam confessionem audiret, sibi enim in optatis esse, arcana pectoris sui ei credere. Mulier super hac petitione exterrita, Prædicantem repellit: Atqui, aiebat ille, scriptum est; *confitemini alterutrũ peccata vestra.* Quare mulier in tantũ offensa fuit; ut ei tota Lutherana secta, in qua nata & educata fuerat, suspecta redderetur. Me igitur aduocandum curans, rem totã ex ordine exponit, & se in Catholica religione instrui orat. Postea Catholico ritu confessã Eucharistiam ex mea manu accepit. Hæc ille.

Vides igitur istos stultitiæ suæ fundũ & fundamentũ, si non, ut ita loquar *totale*, at *partiales*; ponere in illo dicto S. Iacobi perperam accepto & interpretato, tametsi Lutherus insipientiæ suæ fabricã sacerdotio omnibus æqualiter cõmuni, inædificet, ut iã non semel audiuius. O quoties, inquit Cochlæus in Septicipiti cap. 30. obiecerũt mihi Lutheri discipuli illud Iacobi: *Confitemini alterutrũ peccata vestra:* Quanta illusionem risuq; mimico rogauerunt, num, *Alterutrũ*, significet Sacerdotem. Et tamen certum est S. Iacobum nihil aliud voluisse, quàm ut sacerdotibus confessio sacramentalis fiat.

Quæritur XXX. Vtrum Minister iis de rebus, quas in confessione audiuit, in iudicio testari queat. Negat Lutherus in Colloquiis symposiacis, tit. *de Confessione*, & recte quidem: additq; causam; quia aliquis non tam Ministro, quàm ipsi Christo confiteretur. Quocirca ut Christus, quidquid dicitur, occultum tenet, ita & Minister, quidquid accepit, sub silentij velo occultare debet.

Antipharmacum.

Hæc non malè Lutherus. Sed quis fidat Prædicantibus, cũ non desint, q̄ audita in confessionis abdito, p̄derunt,

derunt, & in vulgus enunciarunt. Exempla cōmemorauī in Panegyrico Misenico c. 14. Quid Calviniani Angli in Pseudofynodo Londinensi c. 113. sanxerint, accipe. *Si quis peccata sua occultiora alicui Ministro priuatim cōfiteatur (conscientiam suam exonerando, quò ab illo spiritualem consolationem & leuamen percipiat) eum hac nostra Constitutione nullatenus teneri volumus: quin potius strictè illi precipimus, ne eiusmodi aliquod crimen, aut delictum fidei ac taciturnitati suae taliter cōmissum cuius persona aliquādo retegat, nisi sit ex eo genere criminū, quorū occultatio ex legibus huius regni sit capitalis: qui cōtrā fecerit, eo ipso irregularis esto.* Hæc synedrij illius assessores. Ex quibus intelligis stultos meritò reputari, qui mentis suæ arcana Prædicantibus pandant. Nam quæ fides sit seruādi secreto, quæ secreta esse oportet; cū ab illis vniuersa fides tam diuina quàm humana exulet?

Quæritur XXXI. Quid Calvinistæ de Lutheranis Confessionariis, & eorum Confessione auriculari sentiant. Respondeo, hoc nobis copiosè explicari ab Amādo Polano, Calvinista Basileensi, in disputatione de Confessione. I. *Multi, inquit, Ministrorum captant, ut quam plurimos, maximè ditiores ad se alliciant, sibiq; deuinciant; ut tanto plus lucri ex audiendis confessionibus ipsorum consequantur.*

II. *Per Confessionem Lutheranauricularem introducitur αεροποληψία, aliena à fide Christiana Iac. 2. ver. 1. & seqq. dum pauper Confessionem facere volens, diu saepe exspectans, diutius exspectare cogitur, donec ditiorum ampliori precio absolutionem redimentium, confessiones prius fuerint audite. Quin Confessionarij quidam, præteritis & neglectis pauperibus, ante ipsos stantibus, ditiores signo manu dato ad se accersunt, ut quàm primùm illos absoluant & dimittant. Nōne isti contumelia afficiunt pauperem, & respectum personarum habent?*

III. Per

III. Per Confessionem Lutheranauricularem introduci-
tur inuidia, & dissensio inter ipsos ministros; quorum alius alij
maiores confitentium, praesertim diuitum, numerum inuidet.
Hinc calumnia, hinc obrectationes, hinc contentiones, maxi-
mè cum persona aliquot ditiores, priore suo Confessionario reli-
cto, alium sibi delegerunt.

IV. Per Confessionem Lutheranauricularem malè con-
sultitur etiam ipsis confitentibus. Nam ministrorum quidam a-
deo sunt morosi, & impleti inuidia, & odio, ut eos, qui alio
Confessionario utuntur, saepe consilio, & solatio iuuare nolint:
sed ad Confessionarium ipsorum ablegent. Quid, inquit, mi-
hi, tecum est rei? ab eas ad tuum Confessionarium.

V. Per Confessionem Lutheranauricularem augetur au-
dacia, & insolentia eorum ministrorum; qui Diotrophico inge-
nio sunt praediti: qui grauissimos, doctissimosq; viros, & se mul-
tò meliores, ob leuem in doctrina, vel alia quapiam re, dissensio-
nem, occasione Confessionis, improbè constringunt, exagitant
& excrutiant: quosdam etiam ab usu Cæna Domini arrogan-
ter excludunt & submouent.

VI. In Confessione Lutheranauriculari administranda,
Ministri, (Lutherani) praesertim Nouitij, experientia spiri-
tuali carentes, & in schola Crucis Christi nunquam versati,
frequenter non tuentur personam, ut vel laborantes conscien-
tia vulnere, rectè & solidè solari nequeant; vel arcana sibi com-
missa in priuata confessione, per imprudenciam, vel potius gar-
rulitatem effutiant, & patefaciant, & confitentibus periculum
creent; similes illi, qui se plenum rimarum esse, & hac, atq; illas
persuere profitebatur.

Hic tandem Calvinista ipsum rei caput, imò iugu-
lum tetigit. Lutherani Prædicantes frangunt sigillum, ut
nos Catholici solemus loqui. Nec fidem seruant, nec si-
lentium. Nec os continent, pleni rimarum, & confiten-
tibus

tibus periculum creant. Quàm fatui igitur sunt, qui his *Confessionariis* vtuntur, quibus nulla *secreti Sacramentalis, vel naturalis* cura & religio, quique impunè scelera audita sese propalare posse credunt. Ex quorum numero tres illi Prædicantes Saxonici; Confessarij Doctoris Crellij Cancellarij, capite mulctati: qui in concione funebri, qua decollato parentarunt, quamque postea typis excusam per totam Germaniam sparserunt; non erubuerunt, quod in Confessione miseri Crellii cognouerāt; coram vniuerso mundo prodere; & hanc suam proditionem his verbis publicè testatam relinquere: **Dar auff er (Doctor Krell) seine Beicht gethan. Welche also beschaffen gewesen / daß ob wir wol das senige / so er bekandt / billich mit vns in die Gruben nemmen / dannoch wir vngeschewhet sagen dörfen / daß er / (Doctor Krell) für Gott / vnd vns seinen Dienern / so vil erkandt / vnd bekandt / daß er disen Todt gar wol verschuldet habe.**

*In Orat. funeb.
fol. 57.*

Post hac, confessus est (D. Crellius) quæ eius Confessio ita comparata fuit; ut, quamuis id, quod confessus est, merito reticeri, & cum sepultis sepeliri deberet, intrepidè tamen dicere audeamus, ipsum Crellium tam multa coram Deo, nobisque, Dei Ministris fassum, & confessum esse, ut se hoc mortis supplicio dignum iudicaret. In malam crucem cum his Confessionariis: qui vt nullam in mente fidem, sic nullum in fronte ruborem habent.

Quibus similis ille Prædicans de quo Schererius in *Po-
stilla*, Concione I. in primam Dominicam post Pascha.
**Es ist nit lang / daß ein Kriegsobristen einen Lands-
knecht wolte hencken lassen / wegen seines gegen den ar-
men Bawren vnd Landvolck geübten Freuels vnd
Wuthwillens. Weil aber ermelter Landknecht die**
D That

D

That

That gelaugnet / vnd deshalben man mit der Scherz
 pfe nicht mit ihm procediern dörfte / findet sich ein
 Lutherischer Prædicant / der höret den Gefangnen
 Kriegsmann beicht. Vnd als er auß der Beicht der
 Sachen beschaffenheit vernimbt / lauffet er als bald
 zu dem Obristen / vnd spricht: Gnediger Herr / E. G.
 mögen den Landknecht sicherlich hencken lassen /
 denn er hat nicht allein das / sondern auch ein mehrers
 in der Beicht bekennet. Darauff hat der Landknecht
 hangen müssen. Solches habe ich auß dem Munde
 des Obristen selber gehöret. Heisset das nicht auß der
 Schuel geschwätzet.

*Non multum effluxit temporis, quod Capitaneus qui-
 dam adiudicare vellet suspendio militem ob furta, aut vim
 quam exercuerat, in rusticos & colonos. Et quia miles hæc
 negabat, ideoque vindicta iure cum ipso procedi non posset; ad-
 est isthic quidam Prædicans; miserieque huius rei confessionem
 excipit. Re igitur tota è confessione militis intellecta, mox
 currit ad Capitaneum, & inquit; Domine, hunc militem
 suspendio potes tuto & secure addicere. Non enim hoc dunta-
 xat facinus, sed maius aliud in confessione dixit. Vnde miser
 in furca pendere debuit. Quam rem & historiam ex ore ipsi-
 us Capitanei accepi. An vero non est hoc sigillum confessionis
 infringere?*

Ibidem cōmemorat idem Schererius hanc Historiã:
 Nicht weit von Wien bekennet ein Wittib einem Præ-
 dicanten / wie sie sich nach absterben ihres Herren / der
 ein Hauptman gewesen / mit ihrer Kinder Præceptor
 so starck vergriffen hette / daß sie von ihm schwang-
 er wer worden / gleichwol habe sie sich mit ihm ver-
 ehlicher. Nach dem der Prædicant diß in der Beicht
 vernimbt / bringt er von stund an den ganzen handel
 für

für die grundt Obrigkeit / die stoffet die Sünderin
von Hauff vnd Hoff. Darzu erzehlet der Prædicant
ihre ganze Beicht / vor einer grossen mennig Volcks
von der Canzel herunder. *Non longè Vienna.*

*Vidua quædam Prædicanti cuidam per confessionem aperit,
quod post obitum mariti sui, qui Capitaneus alioqui fuisset, à
liberorum suorum Padagogo domestico esset impregnata:
quanquam ipsè postea se iusto coniunxisset matrimonio. Hac ubi
Prædicans ex Confessione intelligit, rem totam rectè exponit
fundi Dominis: ij quam primum miseram è fundo, domoque
exigunt & extradunt. Nec id satis Prædicanti: Confes-
sionem ipsam mulieris totam, coram frequenti concione pro sug-
gestu deblaterat.*

En fidem & fidelitatem Prædicantium. Quid autem
inde exstiterit, cum maritus quidam vxori suæ in articu-
lo mortis confessus fuisset, docebit te idem Schere-
rius tertia concione Tertiæ Dominicæ in Quadragesi-
ma. Nam si Prædicantes silentium non seruant, quo-
modo Prædicantissæ vel aliæ sexus muliebris Confessa-
riæ, animalia loquacissima, apud se audita continerent;
cum sint sicut laguncula plena musto, quæ spiraculo
carer.

Quæritur XXXII. Vtrum Lutherani suæ confessio-
ni adiungant vel subiungant satisfactionem. Respon-
deo, illis non opus esse satisfactione, quorum hoc
est axioma. *Ante Deum nulla re egemus, nisi solummo-
do nuda fide.* Lutherus in Hom. Euangel. Dominica
IV. post Trinitat. Item. *Sapius audistis, quod erga
Deum operibus non egemus, sed erga hominem.* Et super
Euangel. de piscatura Petri. *Quanto es sceleratior, tan-
to citius Deus gratiam infundit, Item magna pars eo ten-*
dit. *dit. v3*

dit, ut se adornet, sicut catus, & postea iubeat eos Deus accipere. Nequaquam. Scriptura Deum sic laudat, quod aufert peccata, & proiicit ea in mare. Quam tu satisfactionem ab his exspectes, qui talia axiomata fundunt: Et sola nudaque fide omnia transigunt?

Quapropter Lutherus etiam in Captiuitate Babylo-nica stomachosissimè in satisfactiones à confessariis iniungi consuetas debacchatur, ita vociferans. *Sic instant & necessariam faciunt, ut fidei in Christum non relinquunt locum* (imò vel maximè satisfactiones imponuntur, & suscipiuntur, ut Christo eiusque dictis & promissis fidem habeamus; Absque hoc enim esset; satisfactionibus nemo collum substerneret) *miserrime excarnificatis eo scrupulo conscientis, alio currente ad Romam, alio huc, alio illuc, alio in Carthusiam, illo in alium locum, alio virgis se flagellante (facinus sanè indignissimum) alio corpus suum vigiliis & ieiuniis occidente: à qua tamen culpa procul abfuit Lutherus; quia corpus satis viuax & vitale habuit, quando omnia nouare & turbare cœpit; tametsi alibi non semel asperitatem vitæ à se traductæ plenius tubis decantet.*

Quæritur XXXIII. Vtrum Nouatores vtantur etiam excommunicatione, aliisque censuris. Respondeo, sub exordium Euangelij noui omnes censuras & pœnas Ecclesiasticas penitus fuisse sublatas; quo libertatis Christianæ fucò Hæresiarchæ plures inescarent, & in retia sua pellicerent. Quid enim carni & sanguini amabilius, quam impune quiduis audere, sine vllò vllius multæ Ecclesiasticæ metu? Sed cum postea vitia non modo copiosè succrescerent, sed & passim, torrentis instar, exundarent, coacti sunt Lutherus & Symmystæ de excommunicatione post liminio restituenda cogitare: vt
patet

patet ex Colloquiis Germanicis & latinis Lutheri; Et ex Epistolis Caluini, aliorumque Prædicantium, maxime Sarcerij, chartis.

Sed magno labore reductio hæc constitit, populo iam ad effrenem licentiam assuefacto, collumque iugo iterum subdere recusante; aliis itidem metuentibus, ne si Prædicantes, hominis genus sui impotens, & ad vindictam procliue; Excommunicandi potestatem nacti fuissent; ea potius ad destructionem, quàm ad ædificationem vterentur, Et in quosuis, qui genua coram Baal curuare nollet; anathematis fulmen vibrarent. Quapropter non defuerunt; qui publicis libris contenderent Excommunicationem, semel facessere iussam, restitui non debere, horum in numero fuit Thomas Erasmus, Medicus Heidelbergensis, cui alio volumine Beza fortiter se opposuit.

Alij, restituendam quidem censuerunt, sed ius & arbitrium plectendi non penes Prædicantes, sed penes deputatos quosdam ex nobilitate residere voluerunt; prout factum in Austria, ex præscripto Austriacæ *Agenda*; quam Chytræus composuit. Sed è vestigio complures verbi Lutherani præcones, sonoris vocibus reclamauerunt, & tanquam Ecclesiasticæ potestati aduersa fronte aduersantem, *Agendam* illam in ius ambulare iusserunt; non enim Laicis, sed Ministerio Prædicantium excommunicationis gladium concessum esse. Qua de re lege Georgium Schererum in Postilla Dominicali Dominicæ VI. post Pascha, concione prima. Anglicani Calvinistæ molliores non tantum *excommunicationem* sed & *irregularitatem & suspensionem* retinent, vt videre est in Pseudosynodo Londinensi, Anno M. D. CIII, celebrata.

Quaritur XXXIV. quibus bonis Lutherana Excommunicatio priuet. Respondeo, hoc nobis explicari à Luthero in Serm. de Excommunicatione Tom. I. Lat. Witeb. Excommunicatio est *privatio communionis externa*, inquit Lutherus, scilicet *Sacramentorum, funeris, sepultura, publica orationis, deinde aliarum corporalis necessitatis rerum & conuersationis*. Excluditur ergo talis excommunicatus à cœna, & ne in baptismi administratione officio *Patrini* fungi possit. Concionis tamen audiendæ benignam copiam faciunt Lutherus & Calvinus, ille in Colloquiis; hic in Epistolis suis.

DE EXTREMA VNCTIONE.

VÆRITUR I. An extrema vnctio sit Sacramentum. Respondet Lutherus in capt. *Babylonica*. *Mihi verò neganda sunt principio septem Sacramenta, & tantum tria pro tempore ponenda; Baptismus Pœnitentia, Panis*. Cur non vinum quoq; adiecit, vt hoc additamento quatuor Sacramenta acquireret? Si ergo tria hæc duntaxat in Sacramentis numeranda sunt; necesse est, vt ex Sacramentorum Catalogo extrema vnctio expungatur.

Antipharmacum.

Hoc vnctionis extrema Sacramentum non damno, inquit Lutherus captiuit. *Babyl. cap. de extrema vnctione*. Et in *cap. de Confirmatione*: *Non hæc dico; quod damnem Sacramenta septem*. Ergo nec extremam vnctionem damnas; quia & hæc septenario illo numero comprehenditur. Quid igitur damnas aut negas? *Quod septenarius iste numerus ex scripturis probari possit*. Scilicet, ideo non potest, quia